

A budapesti pártértekezlet színhelyén I.

Harc és küzdelem — ez volt a jellemző

Budapest kommunistáinak küldöttei október 31-én és november 1-én Csepelen tanácskoznak.

CSEPEL FÖLDJÉN szinte szakadatlan folytonossággal mutatható ki az embernek és munkájának nyoma. Csepel vidékén már évezredek óta nem ismeretlen a vas. Az időszámítás előtti II. évezred közepéről már ki is tudjuk mutatni az itt élt fémművesek létezését, hiszen egyiknek hamvasztásos sírja a Vízművek területéről került elő.

Közvetlenül a honfoglalás után Árpád vezér is járt Csepelen. *Anonymus*, a névtelen krónikás szerint egy ideig ez volt a magyar törzsszövetség élén álló fejedelmek székhelye. Krónikájában így emlékezik meg erről:

„Árpád vezér és nemesei bemenvén a szigetbe és azon nagy termékenységet és bujaságot, a Duna vizének erősséget látván, a helyet kimondhatatlanul megszerették és elhatározták, hogy fejedelmi sziget legyen. Árpád vezér mindjárt mestereket hozatván, derék fejedelmi lakokat csináltata, és a hosszú útban megfáradt valamennyi lovát ide kitérítvén, itt parancsolá legeltetni és lovasainak mesterül rendele egy Sepel nevezetű, igen értelmes kun embert, azért is Sepel lovászmesternek ott tartózkodása miatt nevezték azon szigetet Sepel nevével mind a mai napig...”

De ugorjuk át az évszázadokat.

Csepel szigetén nemegyszer árvizek pusztítanak, és ezek nemcsak a földekben, hanem olykor a település épületeiben is kárt okoznak. A legnagyobb vészt az 1838-as árvíz hozta. Az árhullám március 10-én jutott el Csepelhez, a település 114 házából 106 teljesen elpusztult. Am az árvíz sem tudta megállítani fejlődését, amit ékesen bizonyítanak az alábbi adatok: amíg 1812-ben a lakosság száma 436 volt, 1844-ben már 849, 1890-ben 2246 csepeli honost tartanak nyilván. Egy falusi pipakészítő kisiparos, Weiss Adolf családjának a neve 1882-től összefonódik Csepel történetével. 1889 őszén nyújtják be kérvényüket a Weiss fiúk az akkori cégtörvényszékhez és ércáru gyártásának engedélyezését kérik. Csepel községtől 1892 nyarán az akkori János legelőn mintegy öt holdnyi telket béreltek, s azon egy kis favázas épületet emeltek, melyben elsősorban kilótt töltevényhüvelyek felújításával és szétszerelésével foglalkoztak. Eleinte mintegy harminc férfi és százöt nő munkaeó dolgozott a mai Vas- és Féművek ósének tekinthető üzembn. A századforduló idején már konzervgyár is tevékenykedett Csepelen és a munkások száma elérte az ezret. Az első világháború vérzivataros éveiben — a hadianyag-termelés konjunktuurája következtében — rohamosan felduzzadt a gyár és az ország nagyüzemei közé sorakozott fel.

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG LÉTREJÖTTE igen nagy jelentőségű esemény volt Csepel történetében is. Varga Jenő, a Tanácsköztársaság Népgazdasági Tanácsának népbiztosa 1919 júniusában a tanácsok országos gyűlésén már arról számolt be, hogy népi tulajdonba került a vasfeldolgozó ipar, a hadiszergyártás, a gép- és szerszámgyártás, s ezzel a hat és fél ezer munkással dolgozó WM gyár is.

Csepel a magyar munkásmozgalomnak egyik szülővárosa. 1904-től sztrájkok, harcok követték egymást, kisebb-nagyobb eredményekkel, sikerekkel. A Tanácsköztársaság megalakulásakor Berend Géza mérnök hirdette ki Csepelen a proletárdiktatúrát és a csepeli gyárórság által elfoglalt szikratávirón lépett érintkezésbe Moszkva és Budapest.

A csepeliek küzdöttek, harcoltak a Tanácsköztársaságért. És a gyárak a proletárdiktatúra arzenáljaivá váltak.

A CSEPELI MUNKÁSOK a Tanácsköztársaság bukása után sem adták fel a harcot a kenyérért és a szabadságért. 1922-ben a fehérterror idején már dolgozott, tevékenykedett a KMP Budapest déli kerületi bizottsága, amely a Csepeli környéki pártsejtek munkáját irányította. 1939-ben a választások alkalmával Csepelen a szavazásra jogosultak 33 százaléka jelent csak meg az urnáknál.

Az ebből az időből származó adatokból megtudhatjuk, hogy Csepel község lakosságának 74 százaléka az iparban dolgozott, két százalék volt az őstermelők aránya. A lakosság öt százaléka a kereskedelemben dolgozott, négy százaléka napszámos, három pedig háziacseléd volt.

A második világháború hajnalán a csepeli gyárakban állították elő Budapest ipari termelésének 11 százalékát és ekkor már a csepeli gyárakban dolgozott a főváros munkáslétszámának 10,8 százaléka. Ezekben az években a termelés fokozása érdekében különböző gyárak és gyáregy-

ségek vezetői igyekeztek gyorsítani a munkatempót, fokozták a hajszát. A munkások, egészségük megvédése és a normák alacsonyabban tartása érdekében, állandó harcban álltak a gyárak vezetőivel. A Messerschmitt repülőgépek légcsavartengelyét nyolc óra alatt elkészítették, de időnyújtással elérték, hogy 24 órát kaptak egy darab elkészítésére — az ilyen időhúzással is igyekeztek maguk módján harcolni a Horthy-rendszer urai ellen.

A CSEPELIEK JELENTŐS RÉSZE borzalmas sorsban élt. Erre elég egy példa. Az *Új Magyar Munkás* 1940. július 6-i számában így ír:

„A rendőrségi megállapítás szerint a csepeli Királyerdőben 300 család lakik olyan, maguk által összetakolt kunyhóban, amely minden pillanatban az összedőlés veszélyének van kitéve. Különösen nehéz helyzetben vannak a segédmunkások. A nagycsaládú munkásoknak a háztulajdonosok nem akarnak lakást adni...”

A csepeli egészségügyi viszonyokra jellemző, hogy Csepelnek már ekkor csaknem négyezer lakosa volt és három orvos gondoskodott csupán egészségügyi ellátásukról. Ebben az időben Csepelen volt a legnagyobb az országban a halálozási arány.

Harc és küzdelem — ez volt a jellemzője a csepeli dolgozók tevékenységének. A bérharcok mellett azonban erősödött a csepeli munkásság politikai harca és szovjetbarátsága is.

Fahidy József